

1 Pitä

iqu tuwanuä äqäkqe

Yätamakqä kuknuä

hinuiqänä iquvi

Pitä iqu tuwanuä tä, ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä hanä-iqä naqänänä metqätanquwä iquaunqä äqäkqe. Ii iquauqä quuvqä heqiyqä yänänäqñqä iwimäkätñqä iinqä. Iqu qu kuknuä äñguä Jisasi Kraisi Iquenqä kñuä anqumä indqämbñqä ätukqe. Jisasi Iqu äpäkonätä anqumä ävauqetani, Iqu anqumä päniqä iinqä kuknuä guä ämäsäuekqe. Inji iqua kuknuä guä ii ämäsäuekqenqä kñuä indqänäpu, Iqu äpqä iinqä hinuä äqämbu pmeñqe.

Ämaqä Kraisi Iqueqä yoqä-tänä iqua, hanä-iqä mapnä. Ii naqä-qakuä etanqqä-qe, ii iquauqä quuvqä heqiyqä iunji, yamwiqä vätnqä iunqä wimenä. Injä etanqi, Kraisi Iqu anqumä äpätqanqanqe, qu quuvqä yänänäqñqä hiqäpñqe. Itanji hea inqanji, qu kima äñgui mapnuwänqe.

Pitä iqu, tuwanuä tqenqä kuknuä ätkqenqä

¹ Nyi Pitä ämaqä Jisasi Kraisi Iqu kuknuä awä tuäkiqämñqä änändowatkqä iqunä, he qokä-apäkä Goti Hanjuwä Iqu atäunüä ekqä iquennqä nyi tuwanuä tiinä äqiyqä. He anä-himqä naqä-qakuä hiqä maitanqi, qua Pondisi iu, Galesiya iu, Kapatosiya iu, Eesiya iu itanqa Bitiniya iu

äpماكäwänuwä iquenänqce. ² Goti eeqänänjiuqä Kaniqu, nätmätqä änä timäutnqä iinqä näqñqä eä, atäunuä heyqanji, Dñä Änguä Iqu, he Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä hipñqä emäkkqce. Iinjä etanji, he qätä äwiyäpu qänaknä ipu, itanğa he änguänänjä hipñqä, Iqu Jisasi Kraisi Iqueä häñegetä emñqäyqänqä atäunuä ekqce. Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä qeqä imänqceuta hiñgi vqetä, äwqä hanuä inqä pmeqetä, aañä kuapänä etapquä.

Hänjä-pmeqä änguänänji, qäukuä yäñi äwinqenqä

³ Ne Goti Hanjuwä Iqueä yoqce, haqä matnämäuatunqce. Iqu neqä Naqä Jisasi Kraisi Iqueqä Goti Iqu eä, Iqu Iqueqä Kaniquvi. Iqu nenyqä qeqä kiinjä natmäkätnqä-qae, neñi änyä-hänji änanyquäqce. Iqu Jisasi Iquenji, qua buta hänjä ävauqumuatkqeta, ne änyä-hänjä iinjä, nätmätqä änguänänjä Goti Hanjuwä Iqu nätapäniqñqä, kñuä iqä yänänäqñqä ämenä, hiñuä äqänanä pmetatunquä, änanyquäqce. ⁴ Nätmätqä änguänänjä iinjä, Goti Hanjuwä Iqu hiyaqñqä qäukuä haqä yätu ämitqäuä. Qäukuä yänñji, nätmätqä iinjä, qui mimäkñqä itä, pizqä miqä itä, qäpu maeqä yäniqce. ⁵ Henji, Goti Hanjuwä Iqueqä yänänäqñqä iqu, hiqä quuvqä heqiyqä duñi, qui mimäkñqä danä ipñqä, hänjä iqumuatqä duñqä ämeyänä. Hänjä iqumuatqce, ae näwi, ätnänäqi yäpakänğa timäunä.

⁶ He iinqce aañä yeeqä naqänänjä äyä itqänjä. He tänğanji hanjä-iqä huitanjä-huitanjä etapätqätanğwi, qäyä ämepu, hanjä-iqä iinjä

hnganqä mämeqä danä, yeeqä yqänä itqänä. ⁷ Hanä-iqä iinji, qu mbqä golqä yamwiqä tä du häkiyä äyäqiyätqänuwä-pa, heyaqä quuvqä heqiyqä yamwiqä eyätä, ii emetqäuä. “Naqä-qakuä mbqä golqä tiyä, hui tiyä” tpu, yamwiqä tä du häkiyä qäyä yäqäpqa-qe, qui imäknäniqe. Heyaqä quuvqä heqiyqe, mbqä golqä qui mimäknqä änguänänä ämitqänuwä dunji, ämäwqätäuä. Ga heyaqä quuvqä heqiyqä yamwiqä iinji, tiinjä mänätquequanä. Jisasi Kraisi Iqu, hiunji yäpakä ätnänäqi äti ätimäutäqänqani, henyqä yeeqä naqänänä itä, yoqä naqä etapätä, yäniqä iinqe. ⁸ Hinuiqändä, tängatäni, he Iqueni hinuä mäqunquä ipiyä-qe, hiqä äwqä imni, he Iquenyqä henyätanji, quuvqä eqiyäpu, yeeqä naqänänä äyä itqänä. Yeeqä iqä iinji, aanä naqänäni, ämaqäpqa hngqu, “iinjqä-iinqe” änä mätqä yänä. Ii yeeqä inqä qua täunji, näwinyä eeqänänji ämäwqätäuä. ⁹ He hiqä Iquenyqä quuvqä eqiyätqätanquwinqe, ga Goti Iqu henji, anqumä hanä emäkäqumuatätqätanqqenqä, he yeeqä iuta itqänä.

¹⁰⁻¹¹ Hänä iqumuatqä tquenyqe, Kraisi Iqueqä Dnä Iqu, hinuä-tqä iquau änyä, “Kraisi Iqu hanä-iqä huitanä-huitanä ämetä, itanga qänakndani, Iqu yoqä naqä meniqeqä” awä näwi ätuminqe. I tuätqätanga, iqua, “Goti Iqu henji, Iqueqä äwinqä duta suqä änguänänji emäkäniqe-qe” hinuä ätminuwi. Ii ätäpiyä-qe, qu näqhqä änguä mapnqe, “Iqu äknqa äpätä, squäsua timäunqutiyä” tpu, qävqä yasämänä iminuwu. ¹² Qävqä i iqanquwänqa, Goti Hanjuwä Iqu

iquaunji, kuknuä iinjä ätäpu, yätamakqä quwqä-quwä imbnqä maetqe, he heyätñqä iinjä ämotquakqe. Täñgani Goti Hanjuwä Iqu, Iqueqä Dñä Änguä Ique qäukuä yätuta dowatämepqanji, ga Iqueqä yänänäqñqetani, ämaqä kuknuä änguä we-hunqä-täni, awä-tqä iqua, Goti Iqu anjumä hänä equmuatqäqenqä, ae awä äyä etätqänuwi. Iñqe, enätqä iqua-pqe, näqñqä mapñqä äwinyä.

Goti Iqu Ikikinyänä-qu enqä-qae, ne-pqä e pmeqänqä

¹³ Iinjä etanqqä-qae, he hiqä knuä indqänqe, wäunuä iqäpnqä indqänäpu, hui äpipu hiñgi päkäpäkä miqä danä ipñqe. Nätmatqä äñguänänä, Jisasi Kraisi Iqu ätnänäqi äti timäuqanğa Goti Hanjuwä Iqu etapäniqä iunqä, knuä yänänäqñqä iqä ämepu, hiñuä äqambu pmepñqe. ¹⁴ He ymeqä qätä ipu, qänaknä iquenjä-qae, he änyä maqñqä qämä-qämä ipiyänğa, qänaknäni enqä hiqä du imiñuwä-pa, miqä danä ipñqe. ¹⁵ Ga he tääqä etätmeqä Iqu, suqä ikikinyänä imäkätñqä-pa, he-pqe iunä imäkqäpnqe. ¹⁶ Nyi iinjä, Goti Hanjuwä Iqueqä bukä iunji, “Nyi suqä ikikinyänä imäkqunä enqe, he-pqe asä iinjä imäkqäpnqe qä,”* tnätanji i etqä.

Goti Iqu, mbqä naqänänä itä, neyamakqenqä

¹⁷ Goti Hanjuwä Iqu, neqä yoqä naqe, himä-huiwä iuta minewäsäuqä yänä. Iqu ne hñqunä-hñqunä, neqä suqä imäkätunqueta, asänä newäsäunä. He Iquenyqä tääqä ätäpiyanğani,

* **1:16** Hiqäva-imäkqä 11:45; 19:2; 20:7

“Apiqukiyä” äyä ätätqäñuwi. Iinjä etanji, he qua täu yakuä äpmapiyänğanji, Iqueqä yoqä naqenqä kñuä indqämbu, suqä äñguä du pmepñqe. ¹⁸⁻¹⁹ Suqä äñguä memäkqä, qui emäkqä, hiqä taqä-tawiqukua etapkuwä du pmetanjuwängga, Iqu anjumä etmetñqä mbqä iqäqenqe, he näqñqä äyä ämenä. Silpa, golqä, nätmätqä quvqä qui imäkñqä injä itä, maetqe, Kraisi Iqueqä häñeqä itä, ne anjumä mbqä äneyämakqe. Iqueqä häñeqä mbqä iqäñqe, mbqä dinä homä iqä eä. Kraisi Iqu, sipsipqä meqä, wätanqä yunjuä squä hnjuä maeqä, kiqä ikikinyänä enqä-panjä injä-quvi.† ²⁰ Qua tqu änyä etanğa, Goti Hanjuwä Iqu, Kraisi Iquenyqä näqñqä eätä, atäunjuä ikqä-qe, hiunji yäpakä tänganji, henynqä ätnänäqi äti imäkqi. ²¹ Iqu yätamakqä heyqanji, Goti Hanjuwä Iquenyqä quuvqä eqiyätqänä. Goti Hanjuwä Iqu Iqueni, qua buta ävauqumuatätä, yoqä naqä vqanğa, he Iquenyqä quuvqä eqiyäpu, Iqu äñguä emäkäniqenqä, kñuä iqä yänänäqñqä ämapu, hinjuä äqämbu äpmenä.

Hiqä-hiuänqä enqä di, dnjä huqä ii yqänä iqa uwqäpnqe

²²⁻²³ Tänganji, he hiqä quuvqä anä eqiyätqänuwä iquaunqe, naqä-qakuä hiqä äwqä imda enqä dunqe, he naqä-qakuänänä du qänaknä ipu, akiyä äyä änyämänjuwi. Ga, Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä häñä hea ique-ique wiqä iqu, heñi änyä-hänä enyquäqe. Inji he hiqä-hiuänqä enqä di, qeqä-quuvqä yäpä imda

† **1:18-19** A Täuqä 6:14; Hipru 9:14

enganguti, dnä huqä ii yqänä iqa uwqäpñqe. Goti Hanjuwä Iqueqä kukñuä enyquäqä iqu, piikä vowä mäuqä iqutäñi, asänänjä ma. Piikä iqu, qui imäkñqä-quvi. Inäqe, Goti Iqueqä kukñuä iqu, qui mimäkñqä iquvi. ²⁴ Iinqe,

“Ämaqä eeqänäñi, qätaqä eqä-pa yäüä päpnä. Itanga quwqä yoqä naqe, qätaqä hutqä eqä-pa äteyqiyäüänä. ²⁵ Inäqe, Goti Hanjuwä Iqueä kukñui, qäpu maeqä hea ique-ique wiqeqä” ätnä.‡

Kukñuä iqu, kukñuä äñguä we-huñqä-tänjä, he ae etätqäñuwä iquvi.

2

Suqä quvqä huätä vquatämäupu, Goti Iqueqä kukñuiñqä kiñjä enğuätñqe

¹ Iinä eänqä-qae, he suqä huiziunqä wiunqä iqä, suqä quanği iqä, wopqä ipu kukñuinä tqä, hiñuä quwä qñqä, ämaqä hui äkittqiyeqänqä, e imäkätqäñuwi, huätä vquatämäupñqe. ² Huätä e vquatämäupiyi, ymeqä änyä nandqä isua kñui, anuñqänä ämenuwä-pa, he-pqe änyä imänguwi, kñui, quvqä maeqä anuä äñguänänjä iquenyqänä mapñqe. Goti Hanjuwä Iqu häñjä imäkäqumuatqä iunji, naqä yänänäqñqä änimänğa uwqäpñqe, he anuä Iqu änatapqä iunqänä kñuä indqäñgpñqe. ³ He hiqä-hiuä, Naqä Iqueqä kukñui yamwiqä ipu, Iqu suqä äñguä Iqä-qu etanğqenqä näqñqä eänjuwi, ii iqäpñqe.

Jisasi Iqu, hikä häñjä-pmeqä Iquvi

‡ 1:25 Asayä 40:6-8

4-5 Naqä Jisasi Iqu, Hikä häñä-pmeqä Iquvi. Iquenyqe, ämaqe, “Hikä quvqeä” tpu, hiñuinä qunätanğä, Goti Hanjuwä Iqu Iqueni, qui mimäkqä, aanä äñguänänä Miqä-que äqunä, Iqueni i ätekqe. He Naqä Jisasi Iquenyqä pätqätanğuwänğa, Goti Iqueqä Dñä Iqu, he-ppqe hikä häñä-pmeqä enqä-pa, Iqueqä anänğä emäkätqäuä. Inji he hiqäva, Goti Iquenyqänä imäkqä iquenä, Jisasi Kraisi Iquesañi, hiqäva Goti Hanjuwä Iqu, “Oeyä” matqä itnğä dunä imäkqanğe. ⁶ Goti Iqueqä bukä iunji, tuwanuä tii ätnä.

“Häe! Hiñuä qumbu! Nyi hikä, qui mimäkqä äñguänänä miqänğä hñque ätemi, Sayonä iunji, añi hiqäva-imäkqä anä-zä enqä-panä, iquesa ämätqa peyqämğä äseqä. Iquenyqä quuvqä eqiyäpiyitanji, äwqä hanä-iqä mämeqä ipñqeä” ätnä.†*

⁷ Inji quuvqä eqiyätqänjuwä iquenäuä hiñuä iqinji, Hikä Iqueni, qui mimäkqä äñguänä miqänğä-queqä. Inäqe, quuvqä maeqiyqä itqänjuwä iquauñqe, tiinji.

“Anä mätqä iqua, hikä quvqä etanği hiñuinä äqunätqänjuwä-qe, hikä iqu, anä a yänänäqñqä äqäyätäuqämenä.”‡ ⁸ Itanğa, “Iqu hikä äqutäumäpu, qua iqi päñqä iqueyi.”§

Qu Goti Iqueä kukñui hñgisa itqänjuwitani, hikä äqutäumäpu äqäyöpäknätqänä. Inñqe, Goti Iqu, qu iinä ipnuwänğä ätekqe.

* 2:6 Qoqonä Sayonä, anä-himqä Jerusälemä iqueqä yoqä huizi.

† 2:6 Asayä 28:16 ‡ 2:7 Apqä Bukä 118:22 § 2:8 Asayä 8:14

⁹ Injäqe, he, ämaqä Goti Iqu ätekqä iutanä himqe. He ämaqeu Miqä Naqä Iqueuätanjä hiqäva-imäkqä yänjä iquenji. He ämaqä huizi hñquenä maetqe, Goti Iqueqä ämaqä yänjä-quenji. Goti Iqu heawiqä imda, Iqueqä we-huñqä naqänänjä iuñqä, etma äpätä, he Iqueqä suqä äñguänänjä iuñqä awä tqäpñqä i emäkqe. ¹⁰ He naqä-hñqunä maeqä danä enjuwi, tänganji he naqä-hñqunä eäpu, Goti Hanjuwä Iqueqä ämaqä enä. Goti Iqueqä qeqä imänqeuta yätamäkqe, mämeqä danä eänjuwi, he tänganji ii ämenä.

Quuvqä maeqiyqä iquauä hinuä iqinji, suqä äñguänänjä iqäpñqe (2:11-3:7)

¹¹ Nyi kiinä änyinätñqä iquenä, he anä-himqä naqä-qakuä hiqä ma etanji, yakuä anä täu äpmapu, qañäqñqä iquenä, nyi he evauqumuatätmä, tii etqä. Suqä quvqä duñqä evautä, heyaqä äwqä imñi mäkä äqiyäunjuwi, qu mämaequtäuqä ipñqä, pmua imäkäqumuatpñqe. ¹² Quuvqä maeqiyqä iquauä hinuä iqinji, suqä äñguänänjä iqäpñqe. Inji qu henyqe, "Suqä quvqä ii iquenjqä" etmitpñqä-qe, äñguänänjä itqätanpñqä du eqämbqetani, Goti Iqu äpqañganji, qu Iqueqä yoqe haqä maepnuwänqä.

Ämiqä naqä äki-äkitanä äpmenjuwä iquauä yäpä iqä iqäpñqe

¹³⁻¹⁴ He Goti Naqä Iqueqä ämaqä eänjuwitani, ämiqä naqä äki-äkitanä äpmenjuwä iquauä

yäpä iqi iqäpnqe. Ämiqä iquauqä naqä iquesä, iqueqä yäpä iqinjä, iqu ätetä ändowatkqä iquau-pqe, qätä äwiyäpu, yäpä iqi vqäpnqe. Iqu iquauñi, suqä quvqä imäkqanquwä duñi, hanä-iqä äväpu, änguä iqanquwä duä yoqe, haqä ämaepu imäkpnqä, ätetä ändowatkqe.

¹⁵ Goti Iqu, he suqä änguä ipiyä iquesäñi, ämaqä kñuä änguä mämeqä iquauä qui kukñui äminyeqänqä äwinyätqäuä. ¹⁶ Goti

Iqu he huiziquauqä yäpä iqä mäpmeqä, qanyinä pmeqänqä emäkqä-qe, “Ne qanyinä äpmeqetäñi, suqä quvqä huitañä-huitañä imäkquatunqueqä” kñuä mämeqä danä ipu, Goti Iqueqä wäunüä-wiyqänä pmetpnqe.

¹⁷ Iinjñqe, ämaqä eeqänäñi änguä asänä itquepu, ämaqä quuvqä hesä anä heqiyqä duñqä qeqä-quuvqä imda enganjuti itquepu, Goti Iquenyqä zä ipu, Iqueä yäpä iqi ipu, ämiqä iquauqä naqä iquenñi, suqä änguänänjä du itquepu, iqäpnqe.

Hanä-iqä Kraisi Iqi ämakqä-pa ämepu, hiqä naqä iquauqä yäpä iqä pmetanqpu

¹⁸ Wäunüä-wiyqä iquenä, wäunüä äwiyäpiyä iquauñqä zä imäkäpu, yäpä iqi iqäpnqe. Huäqä äumäkäpu, änguä etqueqä iquanä maetqe, huäqä mäumäkqä, quvqä etqueqä iquau inänqe. ¹⁹ Ämaqä hñqu, tmi-tmiqä-tqe hññgi ämetäqännga, iqu Goti Hanjuwä Iquenyqä kñuä ämetä, äwqä-qeiqi inyä ämeqanjutqe,

Goti Iqu iquenyqe, yeeqä yänä. ²⁰ He quvqä iqanğä ämaqe ptqä epäsqanquwännga, he äwqä-qeiqi imbu meqanqppqe, he nätmätqä

ängui, äsque mapniqä? Inäqce he suqä ängui qäyä imäkqanğä, qu tmi-tmiqä-tqä etapqanğa, he äwqä-qeiqi imbu meqanğpce, suqä iinğce, Goti Iqu yeeqä yänä. ²¹ Hiñuä qumbu! Kraisi Iqu he yätamakqä heyätñqä, huiwä täñä-hunğä ämakqä-pani, he-pqce inä meqänğce, Goti Hanjuwä Iqu tääqä ae äyä etätmakqce. Inji he Iqu iinğä ikqä iuta äqunäpu, asä iinğä imäkqäpñqce. ²² Iqu suqä quvqce mimäkqä itä, itanğa kukñuä quanğä-pqce matque. ²³ Ämaqce qu Ique kukñuä quvqä ätukuwä-qe, Iqu qunji, kimañi iinji mätkuä ikqce. Qu Ique tmi-tmiqä-tqä vqanğuwä-qe, Iqu qu qui iwimäkqänğce matqä itä, Iqueqä-kiuä, Goti Jänänä Iwäsäuqä Iqueqä hipa iu äwiñğqce. ²⁴⁻²⁵ Ne häñi, suqä quvqä iqueqä yänänäqñqä yäpä imä mäpmeqä danä, suqä jänänänğä imäkaniqunquä iunä pmeqänğce, Kraisi Iqu Iqueqä-kiuä neyaqä suqä quvqce ämiwäutä, zä-huätati äyä äunğqce. He sipsipqä enqä-ma, im-imä qanğä hiñgi dumetanğuwänğani, Iqu ämaqeuqä hipa iuta tmi-tmiqä ämetä, he anğuanä pmetpñqä emäkkqce. Inji he Sipsipqeu Miqä, itanğa heqä quuvqce ämitñqä Ique, anği äyä äwimequwi.

3

Kukñuä, qokä-apäkä ämanğqä iunğqä

¹ Asä ii enqä-pa, apäkä qokätänğä iuenä, he hiqä qokiquau qätä äwiyañu, iquauä yäpä iqinyä iqäpñqce. Iwä hiqä qokä iqua, Goti Hanjuwä Iqueä kukñui hñgisanä imipqce, quuvqce heqäpñqceñqce, he iquauqä apäkiuenä kukñuä

tquanḡuwä duta maeqiyqä danä, iqua quuvqe, he suqä äḡḡuänänḡä iqanḡuwä duta, i heqäpnä. ² He apäkiuenä, suqä quvqä kiyä mätaḡä du mäwqä ipu, suqä jänänänḡä dunä ipu, Goti Iqueä yäpä iqinyä itqätanḡä eqämbiyä-qae, quuvqä heqäpnqe. ³ He qeqätqe, huiwä haqä täḡgisa imäkḡqetä, dä qeqätqä imäkḡnapu, ḡḡuä yatqä qeqätqä imäkḡnapu, qäkämä qeqätqä imäkḡnäpiyi, huiwä haqä täḡgisa mimäkḡqä ipnqe. ⁴ He qeqätqe, suqä qae hanuä pmeqä iqtä, itanḡa äwqä quvqä maqänä miḡqä iqtä, qeqä-quuvqä yäpä imda qeqätqe, imäkḡḡpnqe. Suqä ii qui mimäkḡqä itä, Goti Iqueä hiḡuä iqinḡi ämäwqätäuä. ⁵ Apäkä hiḡuiqänä, Goti Iqueqä hiḡuä iqinḡi jänänänḡä eäpu, Goti Iqu kukḡuä ätätä ekqenqä hiḡuä äqumbu äpmamiḡuwä iua, qu qeqätqe, suqä iitä imäkmbu, ga iua iuauqä qokiquauä yäpä iqinyä ipu äpmamiḡuwi. ⁶ Serai, apäkä iinḡi eä, ii Aprähamä iquenḡi, “ḡqä naqä iqukiyqä” ätumiḡqe. He nätmataḡä hnḡua-hnḡuanḡä zä miqä danä, suqä jänänänḡä du itquetqänḡuwi, he Serayqä meqäenä enä.

⁷ Asä ii enqä-pa, he qokiquenä, hiqä apäkiyqa, qu yänänänḡnqe heyaqetänḡi asänänḡä maetqe, hänḡä hea ique-ique pmeqe, hesänḡi iua-pqe inä mapnuwä etanḡi, he iuaunḡä kḡuä äḡḡuänänḡä ämepu, suqä jänänänḡä du itquepu, iuatä quamä qeiqinyä pmetpnqe. Iinḡä iquwi, hiqä Goti Iqtä kukḡuä tqä dunḡi, nätmataḡä huiu maeqänḡä yänä.

Suqä jänänänḡä dunä imäkäpiyinḡä, tmi-tmiqä-tqä meqenḡä

⁸ Kuknuä eeqänänä ii ätqa äpätņqe, qäpuņi tiinjä ätätmä himqe. He qäyqä-qäquenä, äwqä naqä-hņqunä änyäpu äpmapu, hita-hiņguäkatä miņqä-pa, i äminyäpu äpmapu, Goti Iqueqä ämaqä duņqe qeqä hetqanğuti, hņgisa ipu yäņi-yäņi miqunenä, qae hanjuä pmepņqe. ⁹ Suqä quvqä etquepu, kuknuä quvqä isua hetqanğpqe, he kima miqä danä, Goti Iqu qunji äņguä iwimäkätņqä, Ique tquäpņqe. Goti Iqu heņi tääqe, iinjä etätmeqe, iwä he Iquesaņi, nätmatqä äņguänäņi mapnuwänğqä. ¹⁰ Goti Iqueqä bukä iuņi, kuknuä tiinjä ätnä.

*“Ämaqä hņqu, iqueqä häņä-pmeqe, äņguä yeeqä iņqä pmeqänğqä äwinyänğqä iqu, kuknuä quvqä itä, kuknuä qanğä itä matqņqeqä. ¹¹ Iqu suqä quvqä duņi, hiņuinä äqunätä, qänaknänji suqä jänänänğä du iquätņqe. Suqä hanğ-iqä maeqä, äņguänänğä pmeqä duņqä itä, ga iqu suqä iu ändämiqa uwquätņqe. ¹² Tiinjä äyuwä. Naqä Iqu qokä-apäkä jänänänğä eänjuwä iuņi, Iqu ämitä itanğa quvaqä Iqutä kuknuä anä tqä iuņi, Iqu Iqueqä qäte ävä, mä ämaqä suqä quvqä imäkqä iuņqe, Iqu mäwiņqä danä eä, qätä äyä.”**

¹³ He hiqä eņqä du, he suqä jänänänğä dinä imäkpnğqä enyänğqe, ga heņi suqä quvqä etquetä, quņi, tqu emäkätņqe? Aanqe. ¹⁴ Inğqe he suqä jänänänğä dunä imäkäpiyiņqä tmi-tmiqä-tqä ämeqäpi, he, “Neņi, Goti Hanjuwä Iqu äņguä inemäkätqänä” knuä heyätņqe.

“Zä iinjä emäkanä-tpu iquwi, he iinjä zä ipu,

* **3:12** Apqä Bukä 34:12-16

qundqändqä miqä pambu.”†

¹⁵ Mä he hiqä qeqä-quuvqä imñi, Kraisi Ique itmepu, Naqe, Iquenyä imäkpnqe. Nätmatqä kñuä yänänäqñqä ämapu äpmeñuwinqä yatñqä heyqanğppqänğa, tupñqä diñqe, näwinyä imäkmbu pmetpnqe. ¹⁶ He kimañi, qae hanuä ätuäpu, hñgisa mitqueqä ipñqe. He ämaqä jänänänjä pmepñqe, hiqä yäpä imñi, hanä-iqä hui maeqä, anğuanänjä hetñqä. Inñ ämaqe, he Kraisi Ique qänaknä äväpu, suqä jänänänjä imäkqanğuwinqä, kukñuä quvqä etapqä-qua, iñqä womba winyätñqänänji. ¹⁷ Inäqe Goti Iqu neqä suqä duñqä tmi-tmiqä-tqe, qäyä metuñquä wiñganğutqe, tmi-tmiqä iñi, suqä anğua duñqä meqe, quvqä iuñi ämäwqätäunä. ¹⁸ Kraisi Iqu, Ämaqä Jänänänjä-qu eäqä-qe, Iqu ämaqä jänänänjä maeqä quvqä iuqä anñ ämetä, ga suqä quvqe huätä ämamäutä, i äpäkonğqe. Iqu iñi, hui mapakonğqä yäniqe, Kiqä Iqunäñi i qe äpäkonğqäqe. Iqueni pizqe, Iqueä huiwi äpäsquwä-qe, Iqu dnä-qu anğumä hanä eätä, heñi, Goti Hanjuwä Iquenyqä etma wätñqä eqäqe. ¹⁹ Iqu dnä-qu äpme, ga dnä guä pmetanğuwä iuñqä äwätä, Goti Iqueä kukñui awä ätukqe. ²⁰ Dñä ii, quwqä suqä quvqe Noa iqueanğani, naqänänjä timäutqätanğqä-qe, Goti Iqu kimañi maqänä mitqueqä danä, hiñuinä qunätanği, Iqueä kukñui hñgisanänji, hea Noa iqu iqueqä yimbae qäpu imäkqanğanğä imiñuwä iyi. Yimba yänğisani, ämaqe atänğäpu, 8 iqua äpekuwi. Iwä, Goti Iqu qunñi

† **3:14** Asayä 8:12

hänji, eqeta iqumuatkqe. ²¹ Eqä iinji, Goti Iqu henji hänjä di, tängganji asnjä meqanġuwä duta emäkäqumuatätñqenqä ekqe. Asnjä ämequwi, hiqä huiwä kiyi huätä päwätñqä mämeqä iqä. He asnjä ämequwi, ii Goti Iqueni, “Ne saqä hinuä iqinji, ämaqä jänänänjä heatunqueqä” ätäpu, ämeqä. Henji hänjä di, Goti Iqu, Kraisi Jisasi Iqueni, qua buta anġumä hänjä ävauqumuatkqä duta emäkäqumuatqi. ²² Iqu qäukuä yätunqä äyäqetani, tängganji Goti Hanjuwä Iqueä hipa ämuanġisa äpme. Enätqä, dnjä yänänäqñqä äki-äkitanjä, yoqä naqä äki-äkitanjä qonqä, qu eeqänänji, Iqueä yäpä iqi etanġä äpme.

4

Äwqä yäuä iqueqä suqe, ävquatämäupu, suqä huiziunqä henqe a qätñqe

¹ Kraisi Iqu, Iqueqä huiwi tmi-tmiqä-tqä ämakqä-qae, knuä iqä yänänäqñqä Iqu ämenqä iqueni, he-pqe knuä yänänäqñqä asä iquenyä i mapñqe. Ämaqä, iqueqä huiwiunji tmi-tmiqä-tqä ämetqä iqu, iinjä ämetqä-qae, suqä quvqä imäkqä duñqe tuwä qe äwikqe. ² Iinjä etanġi, he tänggata tinji, qua täu äpmapiyänġanji, qänaknänji suqä quvqä huiwi iqueqä äwiñqä du miqä danä, äwiñqä Goti Iqueqä iunä ipñqä diñqe, knuä iqä asä iqueni, yänänäqñqä mapñqe. ³ He suqä, ämaqä Goti Iquenyqä quuvqä maeqiyä ipiyä i imäkätqänuwä ii, ae imäkqa äpminuwi. Suqä tiinjä isua äyä iminuwi. Huiwä yanjä hinġi änyäpu, suqä quvqä huiwä iqueqä äwiñqä du ipu, eqä hiqiyyqä iqe

änäpu hiqiiyqä ipu, ymisañä-eqä yänänäqñqä naqänänä imäkäpu, ga suqä quvqä huitañä-huitañä ipu, iwä iutañi, suqä Goti Iqu pmua imäkkqe imäkäpu, goti quañgä iquauä yoqe, haqeqä ämamäupu äyä imiñuwi. ⁴ Iwä he täñgani, suqä quvqä iinji, qutä anä mimäkqä itqätanğuwänğani, henyqe qu “Tä änä-änääñqä itqäpiyä” tpu ipu, qu henyñqä qui emäkñqä kukñuä quvqe i ätätqänä. ⁵ Inäqe, Goti, ämaqä häñä äpmeñuwitä, pizqä äwiñuwitä, iwäsäuniqñqä näwinyä imäknä äpmeñqä Iqueä hiñuä iqñi, qu ätqäupu, “Ne suqä iinji, iinğä-iinğä imäkmiñqueqä” ätuäpu kukñuä tpnuwi. ⁶ Inä etanğqenğä ämaqä pizqä eäñuwi, Goti Iqueä kukñuä we-huñqä-täñi qätä äwikuwi. Qu täkä ämaqä epiyitañi, ämaqä eeqänänä suqä iwäsäuqeñqä äwätqäñuwä-pa, qu iu äupiwi, iwä dnä epiyänğani, Goti Iqu äpmeñqä-pa, i pmepñqä diñqä qätä äwikuwi.

⁷ Hea nätmätqä eeqänänä qäpu hiätñqe, ae qäqiqiyi. Inqe, he Goti Iqutä kukñuä tqänqe, hiqä suqenğä kñuä yasämä ämepu, äñğuanä äminyäpu pmapñqe. ⁸ Suqä, huiziu ämäwqätäñqä iqu, tiinji. He suqä, hiqä-hiuänğä äwqä imda heñqä ique, a qätñqe. *Suqä iqu, suqä quvqä duñi, huäqä kiuätenä.**

⁹ Ämaqä quuvqä heqiyqe emequwi, he quñqe wiuñqä miqä, äñğuanänä mipñqe. ¹⁰ Goti Iqu heñi, wäñuä hñqunä-hñqunä huitañä-huitañi qanyinä etapqä enqe, he ämipu, qu-uvqä heqiyqä huizi duñi yätamäkqä wipñqe.

* 4:8 Quamä-pmeqä 10:12

11 Kuknuä tqänqä ämequwi, qu Goti Iqueqä kuknui, awä tqäpnqe. Yätamäqä inqenqä ämequwi, qu yänänäqñqä Goti Iqu ävqetani, yätamäqä ingpnqe. Iwä Jisasi Kraisi Iqu he iinjä ipñqä emäkqetani, Goti Iqu yoqä naqä meniqe. Yoqä naqetä, yänänäqñqetä, hea ique-ique Iqueqänä äwi. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Tmi-tmiqä-tqä Kraisi Iqu ämaqä ique ämetqäñuwinqe, he yeeqä iqäpnqe

12 Nqä nyämaqä nyi kiinjä änyinätnqäuä, he yamwiqä heyätñqä suqä hanä-iqä tmi-tmiqä-tqä-pqe ämepiyinqä, 'Nätmatqä änyähänä hñqu ämequnä' tpu, miiqä yänä ikäpi, oee. 13 Tmi-tmiqä-tqä Kraisi Iqu ämaqä ique ämetqäñuwinqe, he yeeqä iqäpnqe. Iwä Iqueä yänänäqñqetä, Iqueä yoqä naqänänitä, ätnänäqi wiqanqani, he hiqä äwqe, änguänänä enyätä, he yeeqä kiinjä ipnuwänqe. 14 He Kraisi Ique qänaki vätqätanquwinqä kuknuä quvqä etquwi, he, "Nenji Goti Iqu änguä inemäkätqänä" knuä heyätñqe. Goti Iqueqä Dñä, yoqä naqä-tänä yänänäqñqä Iqu hesä pmetangi iyi. 15 Hñquenä ämaqä pizqä äpäsäpu, quwä ämepu, suqä quvqä imäkäpu, ämaqeqä wäunüänqä näqñqä ämenätpu hñgisana ipiyita, tmi-tmiqä-tqä meqänqe, änguänä mimbu. 16 Mä, ämaqä Kraisi Ique qänaki vätqätanqqä hñque tmi-tmiqä-tqä äwimeqe, iqu i ämetäqenqä, womba miqä yätñqe. Kraisi Iqueqä yoqä-tänä hetanqenqe, iqu yeeqä itä, Goti Iqueqä yoqe haqeu maetñqe. 17 Goti

Iqu, ne ämaqä, Iqueqä eänquä iqune, kuknuä mänetätñqä hea iqu, ae ätimäuqi. Kuknui, nesä ganä ämänetäqetäñi, ämaqä, Goti Iqueä kuknuä äñguänänjä iunji, hñgisa itqäñuwitänji, kuknuä mitqe, quta qäpu hiqanğanji, qu äänä pmepnuwäti? ¹⁸ Goti Iqueqä bukä iunji, yatñqä asä inä tiinjä ätnä.

“Ämaqä jänänänji, häñjä iqumuatqe ämepiyi, hanjä-iqä qäsä mapñqäuä. I etanji, ämaqä Goti Ique tuwä ämuäpu, suqä quvqä itqäñuwä iqua, äänä pmepñqäpiyä?”†

Qu hanjä-iqä naqänänjä ämepu pmepñqäuä.

¹⁹ Iinjä etanji ämaqä, Goti Iqueqä äwiñqä duta tmi-tmiqä-tqä ämequwä ii, qu ämaqä huiziunji suqä jänänänjinä itquepu, quwqä quuvqe, Goti Hanjuwä Inemäkkqä Ique vqäpñqe. Iqu Iqueqä kuknuä ätätqä dunä imäkänä.

5

Quuvqä heqiyqeu miqä iquauñqä

¹ Täñganji nyi ämaqä quuvqä heqiyqeu miqä iqenänñqä, kuknuä-tänjä etanji hetmqe. Nyi-pqe he enqä-pa, quuvqä heqiyqeu miqä-qunä emä, Kraisi Iqu tmi-tmiqä-tqä ämakqenqä näqñqä ämamä awä tqunä emä, ga Kraisi Iqueä yänänäqñqetä, yoqä naqetä, ätnänäqi timäuqanğanji, ne-pqe inä ämenique. Nyi he evauqumuatätmä, “Wäunüä tiinjä ipiyä” etqä. ² Goti Iqu Iqueqä ämaqä heyaqä hipa iqi etapqä dunji, he sipsipqä-miqä enqä-pa, äñguänänjä mipñqe. Goti Iqu wäunüä iinj

† 4:18 Quamä-pmeqä 11:31

äwqä hñquaqu imbu iqänqe, mäwiñqä inqä-qae, äwqä yeeqätä iqäpñqe. He wäunüä iñji, mbqänqä kñuä ämapu miqä ipu, hiqä äwqä imdani, wäunüä ii imäkqänqä enganguti imäkqäpñqe. ³ Goti Iqu ämaqä heyaqä hipa iqi etapqä i ämipiyänğanji, he naqä mimäkñquenä ämotquapñqe, qu he iqanğuwä du eqänäpu, iu ipñqänä. ⁴ Iwä sipsipqä-miqä iquauqä Naqä Iqu ätnänäqi ätimäutäqänğanji, he yoqä naqä qombñqä motqueniqä diñqe, Iqu niqauqä qui mimäkñqä hui etapäniqeqä.

⁵ Ii enqä-pañi, hikñä iquenä, he quuvqä heqiyqeu miqä iquau qätä äwiyäpu, iquauä yäpä iqinyä iqäpñqe.

Goti Iqueä hipa yänänäqñqä yäpä iqinyä pmepñqe

Goti Iqueä ämaqä eeqänänüenä, he yäñi-yäñi miqenä äkittqänäpu, yäpä iqinyä inğpñqe. Goti Iqueqä bukä iuñi, kukñui,

*“Ämaqä yäñi-yäñi ipu, yoqä naqä ämaenmipqeunji, Goti Iqu mäñdi äkittqiyetä, ämaqä mäñdi äkittqiyenmipqeunji, nätmätqä äñguänäñi vänqiyä” äyä ätnä.**

⁶ Iñjä etañgi hea Goti Iqu Iqueqä-kiuä ätätä ekqä iqueni, Iqu heñi naqä emäkäninğä diñqe, he yäñi-yäñi miqenä äkittqänäpu, Goti Iqueä hipa yänänäqñqä yäpä iqinyä pmepñqe. ⁷ Goti Iqu henyqe huäqä äwunätä itñqä-qae, hiqä hanä-iqä äki-äkitañinğä qundqändqä ipu ämenüwi, Goti Iqueä hipa iqinyä tnämäupñqe. ⁸ Setänä henyqä himä-wiunğä iqu, laiyonqä

* 5:5 Quamä-pmeqä 3:34

enqä-pa, ämaqä hinuä äqunäqä dunji, tä ätäütä äqiyändäutnqä, häwaqä yänänäqñqä ätäkitñqä iquenqe, he wänä-wänä miqä, näwi imäkmbu, hinuä äqumbu pmapñqe. ⁹ Inji he iquenyqe, hiqä quuvqä heqiyqä dunji a yänänäqñqä äqätpu, hinuinä mäqunquä, qñqañä hipñqe. Ämaqä qua äwitqutänqä-pa, quuvqe he eqiyätqänuwä-pa eqiyätqänuwä, qu-pqe tmi-tmiqä-tqe, he ämetqänuwä-pa, i metqätanquwiñqe, he näqñqä äyä etqänä.

¹⁰ Inäqe, Goti qeqä imänqeuta hinqi vqänqä Quati-qu, he Kraisi Iqutä ämuänmbiyitani, Iqueqä yänänäqñqetä, yoqä naqetä inä ämepu, hea ique-ique pmepnuwänqä iunqä tääqä etätmakqe. He tmi-tmiqä-tqä hmbu ti meqanquwänqani, Iqu Iqueqä-kiuä änguä emäkätä, hiqä quuvqä heqiyqä imñi yänänäqñqä emäkätä, he hea ique-ique yänänäqñqä tqäutpñqä emäkänä. ¹¹ Yänänäqñqä äki-äkitani, ii Iqueqä eä, hea ique-ique äwi. Ii naqä-qakuä eä, qäyä äpmetänä.

Kukñuä yäpakiyi

¹² Nyi tuwanuä wänqä täpu, Silasi iqueä yätamäkqeta äwqiyawatqä. Quuvqä heqiyqänqisani, iqu naqä-qakuä neqä tasi-guequ etanqi äqunänä. Goti Iqueqä qeqä imänqeuta hinqi vqenqä näqñqä emä, "Ii naqä-qakuänänqiqä" ätätminqä äqiyqä. Itanqa he iu yänänäqñqä tqäpñqä evauqumuätätmä äqiyqä. ¹³ Ämaqä anä-himqä Bapilonä täu pmeqä, Goti Iqu he atäunquä etekqä-pa, ätekqä ii, qu henyqä

wiŋgaŋgi, “Ne henyqä hui mimäuqä iŋunä”
etqä, ga nyaqä ymeqä Makä iqu-pqe asä inä etqi.
¹⁴He äminäpiyänŋaŋi, hiqä enqä muätquapŋqe,
quneqä iŋgpŋqe. Kraisi Iqutä ämuänäŋuwä
eeqänäŋuenä, Goti Iqu suqä haŋä-iqä maeqä
änŋuanänä pmeŋqä emäkquä.

Goti Hanjuwä Iqueqä Kuknui
The New Testament in the Menya language of Papua
New Guinea

Nupela Testamen long tokples Menya long Niugini

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Menya

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2023-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

b1d968ea-da2d-5306-b214-e238bbf38aac